

Evalueringsrapport

*"De putter deres hjerter og sjæl i, de gør så meget, så vi
forældre og børn virkelig føler os velkommen og gode nok som vi er"*

(Mor på weekendtur)

Forældres betydning for deres barns trivsel og udvikling

Børnehuset

Lindegården

Udarbejdet af Lone Johansen

Cand. pæd. pæd. psych. og Lektor

18.06.2017

Indhold

1. Indledning.....	3
2. Evalueringsdesign.....	3
3. Formål og mål med evalueringen.....	4
3.1 Evalueringens pejlemærker.....	5
4. Evalueringsdesign.....	5
4.1 Virkningsevaluering.....	5
4.2 Programteori.....	6
4.3 Identificering af begrundede forestillinger.....	6
4.4 Programteori for projektet: Forældres betydning for deres børns trivsel og udvikling.....	7
5. Dataindsamling.....	9
5.1 Arbejds møder med projektgruppen.....	9
5.2 Deltagerobservationer.....	9
5.3 Interviews.....	9
6. Projektets forankring og indsatser.....	10
6.1 Projektets forankring.....	10
6.2 Målgruppe, indsatser og aktiviteter.....	10
6.2.1 Målgruppen.....	11
7. Den socialpædagogiske praksis – de tre hovedantagelser.....	13
7.1 Tillid, pædagogisk guidning og vejledning.....	13
7.2 Opsamlende perspektiver.....	18
8. Konkrete handlinger og refleksive processer.....	19
8.1 Opsamlende perspektiver.....	21
9. Natur- og kulturelle aktiviteter.....	22
10. Succeser og dilemmaer.....	22
10.1 Succeser fra et børne- forældre- og pædagogisk perspektiv.....	23
10.2 Dilemmaer og udfordringer.....	24
11. Betydningsfulde rammer og betingelser for projektet.....	25
11.1 Menneskesynet i Lindegården.....	25
11.2 Den forberedte strategi.....	25
11.3 Erfarne og kvalificerede pædagoger.....	26
12. Pejlemærker for det fremtidige forældresamarbejde.....	26
13. Afsluttende perspektiver.....	28
14. Litteratur.....	29

1. Indledning

Begreber som chanceulighed og udsathed har de sidste år været centralt placeret i den faglige debat indenfor dagtilbuds- og skoleområdet. Vi har igennem årtier drøftet, hvordan vi i det fagprofessionelle arbejde kan være med til at skabe rammer, der kan bryde den sociale negative arv. Denne drøftelse er stadig høj aktuel, idet nyere undersøgelser viser, at siden 2001 er andelen af unge af ufaglærte forældre, der bryder den sociale arv, faldet med fem procentpoint. Dette indikerer jo i høj grad, at vi har brug for mere viden om, hvordan vi tilrettelægger det pædagogiske arbejde med børn, unge og deres familier (Phil & Jensen, 2015).

Projektets udgangspunkt og forståelse af begreberne udsathed, chanceulighed og social arv er en forståelse, hvor begreberne ikke udelukkende forstås som en individuel subjektiv udfordring, men i langt højere grad skal forstås og arbejdes med i et samfundsmæssigt perspektiv. Det opleves ved, at samfundet er med til at skabe nogle vilkår, hvor det kan være svært for forældrene at opnå adgang til de arbejdsmæssige og uddannelsesmæssige forhold, der kan være med til at give forældrene adgang til aktiv deltagelse i fællesskaberne i hverdagslivet. Denne eksklusion kan være med til at skabe positioner for både forældre og børn, der udelukker dem fra at få erfaringer med det levede hverdagsliv i fællesskaberne og derved være understøttende af den udsatte position og dermed være med til at fastholde den negative sociale arv.

Lindegården har igennem en årrække arbejdet systematisk, målrettet og udviklingsorienteret med forældresamarbejdet med alle forældre, men samtidig også med et særligt blik for de familier, der er i særlige udfordringer med udgangspunkt i ovenstående. Hensigten med projektet "Forældres betydning for deres barns trivsel og udvikling" er i tråd med og i forlængelse af Lindegårdens øvrige forældresamarbejde, at udvide samarbejdet med nye indsatser, der er endnu mere systematiske og målrettet mod familier i særlige udfordringer. Målrettet på den måde, at der evalueres og justeres efterfølgende. Dette for at blive endnu mere skarpe på, hvilke indsatser, der har hvilken virkning i forhold til at bidrage til at modgå den negative sociale arv med systematiske, målrettede og udviklingsorienterede indsatser.

Hovedformålet med denne evaluering er dels at undersøge, om de valgte indsatsformer virker efter hensigten fra både et forældreperspektiv, et pædagogisk perspektiv og et ledelsesmæssigt perspektiv, og derudfra opstille nogle pejlemærker, som karakteriserer høj kvalitet i den pædagogiske praksis i Lindegårdens pædagogiske samarbejde med forældrene i forbindelse med projektets formål, mål og konkrete indsatser. Evalueringen skal således forsøge at identificere og beskrive, hvad det er, der konkret virker i den pædagogiske indsats i relation til et udvidet samarbejde med forældrene i projektet.

Projektet er støttet af BUPLs udviklingspulje.

2. Evalueringsdesign

Evalueringen skal ses som en erfaringsopsamling og et læringsredskab, hvor udvalgte indsatser og handlingers forventede resultater og virkninger undersøges fra forskellige aktørers perspektiver.

Materialet er ikke stort nok til at kunne drage generelle konklusioner omkring projektets virkninger. Derimod giver evalueringen et blik udefra på projektet, der kan anvendes til læreprocesser og eftertanke. Evalueringen vurderer med andre ord erfaringer omkring indsatser og virkninger i projektet med henblik på at kunne bruges i Lindegårdens, Albertslund Kommunes og andres kommuners fortsatte arbejde med at udvikle pædagogiske metoder og socialpædagogisk praksis omkring forældresamarbejdet, som kan bidrage til at modgå den negative sociale arv og understøtte chancelighed for børnene.

3. Formål og mål med evalueringen

Formålet med projektet er, som skrevet tidligere at udvikle pædagogiske metoder og en socialpædagogisk praksis omkring forældresamarbejde, som kan bidrage til at modgå den negative sociale arv med indsatser, som vil øger chancerne for kommende generationer. Med udgangspunkt i formålet er der opstillet tre mål for projektet, disse mål vil være pejlemærkerne for nærværende evaluering.

Målene er ifølge projektbeskrivelsen følgende:

1. at øge kontakten og tilliden til forældrene til børn i særlige udfordringer, primært gennem aktiviteter der bygger på den personlige relation, og aktiviteter hvor forældre og personale gør noget sammen på lige fod og hvor alle ligeværdigt bidrager med aktiviteter, kompetencer og viden om børns trivsel, læring og udvikling.
Den øgede kontakt med forældre til børn i særlige udfordringer er til for at skabe den tryghed der øger muligheden for, at forældrene søger råd og vejledning hos det pædagogiske personale der er baseret på faglig viden og et godt kendskab til barnet, og dermed får hjælp til at støtte barnet til bedre trivsel, udvikling, samt til at tackle udfordringer i relation til barnet.
2. at etablere en pædagogisk platform hvor en gruppe familier i særlige udfordringer mødes og gennemfører aktiviteter med børnene. På baggrund af de konkrete episoder og situationer der opstår (både de succesfulde og dem der udfordrer) mellem barn og dets forældre, tager de fagprofessionelle initiativ til at igangsætte refleksive processer, der gør det muligt for forældre at få øje på nye handlemonstre og måder at støtte deres barns trivsel og udvikling.
3. at øge børn og forældres indsigt i - og erfaring med at bruge de natur- og kulturelle tilbud og arrangementer der findes, både udenfor og i Albertslund, så børn og forældre herigennem kan få kendskab til og blive aktive medskabende og aktive deltagere i sin by.

I projektet indgår der også en babygruppe, som er gennemført sammen med boligforeningen. Disse indsatser er dog ikke en del af denne evaluering, da der bliver udarbejdet en selvstændig evaluering for disse indsatser.

3.1 Evalueringens pejlemærker

På baggrund af projektets formål og mål er pejlemærkerne for evalueringen følgende:

1. Er der igangsat aktiviteter, der kan øge kontakten?
2. Er der øget kontakt til de familier projektet har som målgruppe?
3. Hvordan er der arbejdet med at skabe tillid og ligeværdighed?
4. Søger forældrene råd og vejledning hos det pædagogiske personale?
5. Er der taget initiativ til at forældrene kan øve sig i at være refleksive?
6. Gør refleksionerne det muligt for forældrene at få øje på nye handlemønstre og måder at støtte deres barns trivsel og udvikling?
7. Er forældrenes og børnenes indsigt i og erfaring med naturen og kulturelle tilbud øget?

4. Evalueringsdesign

Designet er udarbejdet med henblik på, at kunne sige noget om hvorvidt at projektets indsatser har den virkning, der er udførligt beskrevet i projektbeskrivelsen. Projektet er som det ligeledes fremgår af projektbeskrivelsen udviklet på baggrund af ny viden og forskning på området, samt Lindegårdens mangeårige erfaringer på området. Projektets indsatser og forestillinger om, hvilken virkning indsatserne gerne skal efterkomme bygge altså på nyeste viden og forskning og i tråd med det har evalueringen fokus på indsatserne og virkninger af disse i de konkrete indsatser, som fremgår af projektbeskrivelsen.

4.1 Virkningsevaluering

Nærværende evaluering er en virkningsevaluering, da denne evalueringsmodel giver mulighed for både at studere forandringsprocesser samt resultater af en konkret indsats. Da projektet løber over en kort periode på 6 måneder kan det være vanskeligt at se effekterne af indsatserne og derfor er det relevant at vælge et design, hvor der er fokus på både virkninger og forandringsprocesserne. Det pædagogiske arbejde og aktiviteterne i projektet udgør i denne sammenhæng den konkrete indsats, hvor den helt overordnede hensigt med indsatsen er, at udvikle pædagogiske metoder og en socialpædagogisk praksis omkring forældresamarbejdet, som skal bidrage til at modgå den negative sociale arv med indsatser, som vil øge chancerne for kommende generationer.

Virkningsevaluering er et alternativ til klassiske effektstudier, som udelukkende fokuserer på effekten eller resultatet af en indsats. I modsætning hertil gør virkningsevaluering det også muligt

at undersøge den proces eller forandring, der ligger til grund for, at bestemte resultater opnås. Modellen går nemlig ud på at efterprøve de eksplicite forestillinger om, hvorfor og hvordan en given indsats virker (Dahler-Larsen 2003). En væsentlig del af evalueringsarbejdet består således i at få afdækket begrundede forestillinger om, hvordan en indsats tænkes at lede til bestemte resultater. Disse forestillinger kaldes også for *programteorien* for indsatsen.

Som opstart på evalueringen blev der udarbejdet en programteori for den pædagogiske indsats i projektet og evalueringsrapporten har derudfra fokus på at efterprøve denne programteori på baggrund af datamaterialet. Hensigten hermed er at få beskrevet, hvad der virker eller ikke virker ved den pædagogiske indsats i projektet, og ikke mindst hvilke betingelser og forhold, der enten hæmmer eller fremmer, at indsatsen fører til de ønskede resultater.

4.2 Programteori

En programteori er en model, der forklarer, hvordan en bestemt indsats forventes at blive omsat til bestemte resultater. Programteorien indebærer endvidere en systematisk beskrivelse af hvilket arbejde og hvilke metoder, en indsats betjener sig af, og hvordan disse virker eller ikke virker under de aktuelle omstændigheder (Dahler-Larsen 2003: 51-52).

Programteorien sætter således spørgsmålstejn ved de antagelser, der ligger til grund for den givne indsats, og ved at opstille en programteori er det derfor muligt at udkrystallisere, hvad det er for nogle aktiviteter, der forventes at skabe de ønskede resultater under givne omstændigheder. Spørgsmålet er altså, om den pågældende indsats virker? Fører indsatsen overhovedet til de ønskede resultater? Eller opstår der måske resultater af indsatsen, som man ikke havde forudset eller tænkt på? Disse spørgsmål besvares ved at undersøge, om programteorien 'holder', hvilket er den anden centrale del af virkningsevalueringen.

4.3 Identificering af begrundede forestillinger

Programteorien for denne evaluering er blevet udarbejdet på baggrund af en analytisk bearbejdning af forskellige kilder, som bl.a. omfatter arbejdsgruppemøder med projektgruppen, forskningsrapporter og litteraturstudier, samt analyse af projektbeskrivelsen. Analysen skal afdække og tydeliggøre forventninger om, hvilke centrale aktiviteter eller elementer af den pædagogiske indsats i projektet, der tænkes at virke og hvorfor.

Gennem analysen synliggøres en række forskellige forestillinger om den pædagogiske indsats og dens virkning. I denne evaluering har vi valgt at fokusere på følgende tre hovedantagelser, som er beskrevet i projektbeskrivelsen:

- 1) Den pædagogiske indsats virker ved at øge kontakten og tilliden til forældrene til udsatte børn
- 2) Den pædagogiske indsats virker ved at igangsætte refleksive processer over konkrete aktiviteter, der gør det muligt for forældrene at få et øget fokus på nye handle-mønstre og måder at støtte deres barns trivsel og udvikling

3) Den pædagogiske indsats virker ved at øje forældres indsigt i og erfaring med at bruge natur- og kulturelle tilbud

4.4 Programteori for projektet: Forældres betydning for deres børns trivsel og udvikling

Ifølge de ovenfor beskrevne hovedantagelser fremgår det, at forestillingerne om den pædagogiske indsats og dens virkning relaterer sig til to forskellige niveauer: *forældrene* og *den pædagogiske praksis*, som grundelementerne i nedenstående programteori:

Figuren nedenfor illustrerer programteorien i skemaformat:

Indsats-niveau	Indsats	Handling	Virkning	Resultat
Pædagogisk praksis	Øge kontakten til forældrene til børn i særlige udfordringer og deres nærvær med hinanden	Invitere til aktiviteter, der bygger på den personlige relation, hvor personalet gør noget sammen på lige fod og hvor alle ligeværdigt bidrager med aktiviteter, kompetencer, viden om barnet		Skaber tillid, der øger muligheden for at forældrene søger råd, guidning og vejledning hos det pædagogiske personale
Pædagogisk praksis	Etablere en pædagogisk platform, hvor en gruppe familier i særlige udfordringer mødes og gennemføre aktiviteter, sammen børn, forældre og pædagoger	Tilbyde konkrete aktiviteter fx miniferie, heldagsudflugter, refleksionsværksteder for forældrene		Forældrene får igennem konkrete handlinger sammen med pædagogerne og refleksionerne herpå øje på alternative handlemønstre og disse afprøves
Forældre og børn	Øge børn og forældres indsigt i og erfaring med at bruge de natur og kulturelle tilbud og arrangementer der findes, både i og udenfor Albertslund	Inviterer til forskellige aktiviteter, der sker i forskellige rammer og tilbud, så familier ser og får erfaringer med forskellige tilbud både i og udenfor Albertslund.		Forældre og børn får kendskab til, hvilke tilbud de kan anvende, som fælles tredje i arbejdet med deres relation barn og forældre og samtidig bliver en del af et fællesskab i lokalmiljøet

Søjlen med overskriften "Virkning" er den del af programteorien, som evalueringen har til hensigt at afdække. Hensigten er som nævnt at finde ud af, hvorvidt de forskellige delelementer af den pædagogiske praksis virker efter forventningerne, og hvis ikke, hvad resulterer den pædagogiske praksis så i? Dette afdækkes igennem indsamling og bearbejdning af det indsamlede datamateriale, som udfoldes i det følgende kapitel.

5. Dataindsamling

Der er valgt at arbejde med en metodetriangulering i forhold til dataindsamling, så resultaterne afspejler forskellige metodiske greb og er perspektiveret i data indsamlet gennem forskellige aktørers perspektiver. Evalueringen består af følgende metoder: Arbejds møder, deltagerobservationer og interviews.

5.1 Arbejds møder med projektgruppen

Der er afholdt 4 arbejdsgruppemøder, hvor evaluator løbende har indsamlet viden og indsigt i projektgruppens ideer og tanker, som har været fundamentet i udarbejdelsen af pejlemærkerne for evalueringen, samt for udarbejdelsen af programteorien.

5.2 Deltagerobservationer

Evaluator har været deltagende observatør tre timer på weekendturen. Deltagerobservationerne har til hensigt at bidrage med indsigt og viden om, hvilke aktiviteter der er sat i gang og hvilken virkning disse har konkret i aktiviteten og dels at skabe viden, som kunne være med til at målrette interviewguides.

5.3 Interviews

Samlet set er der foretaget fem interviews:

- 1 interview med projektgruppen (arbejds møde)
- 1 interview med lederteamet
- 1 interview med pædagogerne i projektet
- 1 interview med mødrene
- 1 interview med fædrene

Det første interview med projektgruppen, som bestod af ledelsen og tre pædagoger, blev foretaget på det sidste arbejds møde.

Formålet med forældreinterviewene var dels at få en dybere forståelse af, hvordan indsatserne i projektet oplevedes af forældrene og dels at få deres perspektiver på, hvordan det gode forældresamarbejde generelt ser ud fra deres perspektiv. I interviewet med fædrene deltog fem fædre, der alle havde deltaget i en eller flere heldagsture. I interviewet med mødrene deltog tre

mødre. To af mødrene var med på weekendturen og en heldagstur, en af mødrene havde været med på en heldagstur

6. Projektets forankring og indsatser

6.1 Projektets forankring

Projektet bygger på en yderst grundig projektbeskrivelse, der udfolder Lindegårdens værdier, lærings- og børnesyn, lokale politikker og strategier, relevant forskning og undersøgelser på området. Indsatserne udspringer af dette og vurderes at være hæftet tæt op på såvel nyeste viden og forskning, samt Lindegårdens strategier, politikker og praksiserfaringer. Projektbeskrivelsen refererer blandt andet til Børnerådets undersøgelse og analyse (2017), hvor fokus er på de yngstes perspektiv på balancen mellem familie og arbejdsliv, som blandt andet peger på at en femtedel af børnene oplever, at de aldrig laver noget sjov sammen med deres forældre. Der er reference til KL arbejdspapir (2013), som er en opsamling af forskning og viden, der findes om forældres betydning for barnets læring og udvikling, samt om forældresamarbejde og inddragelse. Analysen peger på forældrenes afgørende betydning, som den mest betydelige effekt på børnenes udvikling og at en aktiv familiekultur til en vis grad kan kompensere for lav grad af forældreuddannelse. Indsatserne er ligeledes understøttet af Danmarks Evalueringsinstituts undersøgelse (2016), der peger på at forældre efterlyser mere vejledning fra deres børns dagtilbud i, hvordan de kan styrke børnenes trivsel, læring og udvikling. Der peges på to ting, for det første, at jo bedre kontakten og samspillet er mellem forældre og pædagoger, desto mere positivt oplever børnene dagtilbuddet. For det andet, at pædagoger og forældre oplever børnene i forskellige situationer, så de hver især har en unik viden, som – når den deles – kan berige samarbejdet mellem dagtilbud og hjem til gavn for barnet. Overordnet set viser EVA's undersøgelse, at forældre og daginstitutionsledere mener, at deres indbyrdes samarbejde skal fremme barnets trivsel, udvikling og læring. Begge grupper oplever, at der er fire vigtige byggesten, der understøtter et godt forældresamarbejde med dette formål:

- 1: Opbygning af tillid mellem forældre og personale
2. Et ressourcefuldt møde med udveksling af viden om barnet, forældres
3. Medindflydelse baseret på en forståelse for det pædagogiske arbejde
4. En løbende forventningsafstemning om samarbejdet (Projektbeskrivelse, 2017).

Projektets indsatser og aktiviteter bygger altså på relevant forskning, undersøgelser, de fire byggesten og Lindegårdens mangeårige praksiserfaringer.

6.2 Målgruppe, indsatser og aktiviteter

Projektet har løbet over seks måneder og det er i den forholdsvis korte periode, at nedenstående aktiviteter har udspillet sig.

Indsatser og aktiviteter

På baggrund af ovenstående har projektgruppen valgt, at indsatserne i projektet skal gå på to ben. Det ene ben er heldagsture og det andet ben er en weekend koloni. Forud for alle aktiviteter er der sendt en invitation ud til de inviterede forældre, hvor aktiviteten er beskrevet og formålet er ridset op. Alle forældre er i invitationen indkaldt til et forældremøde forud for aktiviteterne. Forud for weekendturen havde de deltagende mødre udarbejdet mål og udviklingsbeskrivelser.

Heldagsture

Der er tilrettelagt fire heldagsture, hvor der er inviteret 16 forskellige børn og deres forældre. 10 børn og forældre har ønsket at deltage. I invitationen er formålet beskrevet som følgende:

Invitation til forældre til heldagsudflugterne gruppe 1

Vi har valgt at invitere jer forældre til drengene i vores Rokketandsgruppe. At være inviteret giver jer muligheden for at få guidning og vejledning i forhold til de udfordringer man som forældre kan opleve når man skal støtte sit barn i at blive skoleparat. Samtidig giver det jer muligheden for ekstra oplevelser sammen med jeres barn og sammen med andre forældre, hvor I kan dele viden og erfaringer i et fælles forældrenetværk.

Overordnet kan vi sige, at der vil være aktiviteter for barn-forældre som foregår på børnenes præmisser.

Der vil også — efter udflugterne, blive planlagt et møde hvor vi snakker om oplevelserne, - reflekterer over oplevelserne, hvad har vi erfaret og lært og hvad vi alle evt. kan gøre anderledes fremadrettet?

Målgruppen for projektet

Målgruppen til disse ture er børnene i Rokketandsgruppen, som er kommende SFO/skolebørn. Dette valg begrundes af projektgruppen med, at der nogle af børnene, der ikke er helt modne og klar til at komme i skole og de gerne vil give dem et boost inden skolestart.

Aktiviteter for begge grupper

Der har været to heldagsture til Nationalmuseet. Disse ture har været heldagsudflugter på hverdage. På første tur deltog fire drenge og deres mødre, på anden tur deltog tre piger, to drenge og tre fædre og to mødre. Der har ligeledes været arrangeret to ture til Herstedhøje. Den ene tur var arrangeret en lørdag og den anden en hverdag. På turen, som lå en lørdag deltog fire børn, fire mødre, tre fædre og 9 søskende. På anden tur til Herstedhøje deltog tre piger, to drenge, to mødre, to fædre og to onkler.

Weekend koloni

Målgruppen for denne aktivitet var fem børn, hvor pædagogerne vurderer, at familien er i en udsat position og derfor kunne have brug for en ekstra indsats. Aktiviteten beskrives som en miniferie og koloni, som strækker sig fra fredag til søndag. Der var lejet to sommerhuse i Hønsingelyng, hvor Lindegården plejer at tage på koloni med de store børn i børnehaven. Her blev

mødrene til børnene inviteret, idet der i gruppen var to enlige mødre vurderede projektgruppen, at det kunne skabe en skævfordeling, at nogle havde fædre med og andre ikke og derfor blev det en tur for mødre. Der var to drenge, en pige og tre mødre med på weekendturen. Der var inviteret fire mødre, men kunne ikke deltage pga. arbejde.

I invitationen til mødrene var aktiviteten og formålet beskrevet som følgende (bilag 2):

Vi har søgt om og fået bevilget penge til et udviklingsprojekt som hedder "forældres betydning for deres barns trivsel og udvikling". Projektet løber over ½ år og erfaringerne fra dette skal munde ud i et skriftligt produkt, andre kommuner og daginstitutioner kan benytte.

I er én af de udvalgte til at deltage i vores projekt. At være udvalgt giver jer muligheden for at få guidning og vejledning i forhold til de udfordringer man som forældre kan opleve i opdragelsen af sit barn. Samtidig giver det jer muligheden for ekstra oplevelser sammen med jeres barn og sammen med andre forældre, hvor I kan dele viden og erfaringer i et fælles forældrenetværk.

En af de aktiviteter vi har søgt penge til er en miniferie for mødre og børn (fredag-lørdag-søndag) med alt betalt. Vi har på forhånd besluttet at det bliver i vores kolonisommerhus i Hønsingelyng.

Derudover vil der blive planlagt to "heldagsudflugter" og her vil I blive inviteret til at tage med sammen med jeres barn.

Overordnet kan vi sige, at der vil være aktiviteter for barn-forældre som foregår på børnenes præmisser.

Der vil også - efter weekenden og aktiviteterne, blive planlagt et møde hvor vi snakker om oplevelserne, reflekterer over oplevelserne, hvad har vi erfaret og lært og hvad vi alle evt. kan gøre anderledes fremadrettet?

7. Den socialpædagogiske praksis – de tre hovedantagelser

I dette kapitel undersøges, hvorvidt projektets tre hovedantagelser om, hvordan den pædagogiske indsats virker, stemmer overens med forældrenes, pædagogerne og lederens oplevelser af resultaterne af den pædagogiske indsats i projektet (programteorien).

De tre hovedantagelse er:

1. At en øget kontakt til forældrene til børn i særlige udfordringer har den virkning, at det skaber tillid, der øger muligheden for at forældrene søger og modtager guidning og vejledning fra det pædagogiske personale
2. At etablere en pædagogisk platform, hvor en gruppe udsatte familier mødes og gennemføre aktiviteter sammen med pædagogerne har den virkning, at forældrene igennem refleksioner får øje på alternative handlemønstre og disse afprøves
3. Øge børn og forældres indsigt i og erfaring med at bruge de natur- og kulturelle tilbud og arrangementer der findes, både i og udenfor Albertslund. Den ønskede virkning er, at forældre og børn får kendskab til, hvilke tilbud de kan anvende, som fælles tredje i arbejdet med deres relation barn og forældre og samtidig bliver en del af et fællesskab i lokalmiljøet

7.1 Tillid, pædagogisk guidning og vejledning

Hovedantagelse 1 er som beskrevet i det ovenstående, at en øget kontakt til forældrene til børn i særlige udfordringer har den virkning, at det skaber tillid, der øger muligheden for at forældrene søger råd, guidning og vejledning hos det pædagogiske personale.

Tillid, kontakt og det relationelle

Et gennemgående perspektiv i projektgruppens forberedende drøftelser har været et fokus på kontakt, tillid og relationen til forældrene, som værende afgørende for at kunne arbejde mod målet om at familier ønsker og søger vejledning og guidning i forhold til de udfordringer, man kan opleve som forældre i opdragelsen af sit barn, hvilket også fremgår af invitationerne til aktiviteterne. Dette er helt i tråd med forskningen på området jvf. kapitel 6, hvor der ligeledes peges på tilliden og relationen mellem forældre og pædagoger, som helt afgørende for at kunne arbejde med vejledning og guidning, som redskab til at kunne bryde med den negative sociale arv. Disse overvejelser og refleksioner ligger til grund for hovedantagelse 1, som vil blive undersøgt i dette afsnit.

Tilliden skabes over lang tid

I henholdsvis observationerne og interviewene træder det tydeligt frem, at den grundlæggende tillid mellem forældre og pædagoger er opbygget. Både fædre og mødre fortæller i interviewene, at de har stor tillid til pædagogerne. Mange af forældrene har haft børn igennem en lang årrække i institutionen og tilliden og kontakten er opbygget igennem mange år for langt de fleste af forældrene.

Hvad skaber tillid fra et forældreperspektiv

I interviewene taler forældrene om tillid, som værende det, at pædagogerne oprigtigt er interesseret og engageret i deres børn og deres familie. De taler om pædagoger, der ikke skelner mellem privatliv og arbejdsliv og som er der, når der er brug for det. Pædagoger, der ved hvad deres børn har lavet og altid kan fortælle lidt fra børnenes hverdag. De beskriver, det som vigtigt for tilliden, at de altid kan komme til pædagogerne, samt at kunne tale med dem om alt. Forældrene oplever, at pædagogerne kender alle børnene og at pædagogerne trøster alle børn ikke blot egne børn fra egen stue, de ser og oplever, at der aldrig er børn, der græder uden at der en voksen omkring dem.

Forældrene hæfter sig i høj grad ved, at der i Lindegården er en funktion, hvori der er ansat en pædagog, der ikke er tilknyttet en specifik stue, men derimod er ansat på tværs af institutionen, med det formål at have øje for de børn og familier, der har brug for et særligt blik og en tættere understøttelse og kontakt. Forældrene taler pædagogen i denne funktion frem, som en pædagog, der ser alt ting. Hun beskrives, som en der kender alle børn og ved noget om alle børn. Det er afgørende for forældrene, at hun taler med forældrene, når de henter børnene og en far siger følgende: *"Hun ser alt, hvis mit barn har slået sig om det er inden eller ude, så ved hun det og kan fortæller det til min kone, når hun henter. Hun fortæller min kone alting fra hverdagen"* (Interview med fædrene). Det ser ud til at underbygge tilliden og relationen, at der er en pædagog, der ikke er tilknyttet en stue, men derimod er ansat til, at arbejde fokuseret med de familier, der kan have behov for et særligt blik og tættere understøttelse og kontakt.

Forældrene oplever ligeledes, at blive mødt der hvor de er i et ressourceorienteret perspektiv. De taler om, at de føler at de er gode nok, som de er og aldrig føler sig forkerte og det er afgørende for den gode relationer og den tillid, der er opbygget i kontakten. En mor siger følgende: *"De putter deres hjerter og sjæl i, de gør så meget, så vi som forældre og børn virkelig føler os velkommen og gode nok som vi er"*. Dette falder helt i tråd med Lindegårdens menneskesyn som blandt andet betoner følgende:

"I vores menneskesyn har vi den systemiske og ressourceorienterede tilgang, hvor eventuelle problemer løses ved at gribe ind i det samspil og sammenhæng (kontekst), som problemerne opstår i. Vi har ikke fokus på hvilke egenskaber, det enkelte menneske (individ) besidder, vi har fokus på de ressourcer det enkelte menneske har, hvad de lykkedes med og hvilke relationer, mennesket indgår i med hinanden. Mennesket er ikke en maskine, men en organisme, der forandrer sig gennem vækst og samspil" (Projektbeskrivelsen, s. 4).

Samtidig er det også vigtigt for forældrene, at de oplever at pædagogerne godt kan tåle kritik. De italesætter, at man som forældre godt kan komme og sige, hvis der er noget man er utilfreds med og så lyttes der og det man er utilfreds med forandres hvis det er muligt. En mor beskriver samarbejdet som følgende: *"Her kan man snakke med dem om alt. De møder dig der, hvor du er og de kan godt tåle kritik, der falder ikke noget af dem, så længe man snakker ordentlig"*.

Observationerne i projektet understøtter i høj grad forældrenes perspektiver. I observationerne trådte det frem, at de tre mødre på weekendturen, havde stor tillid til pædagogerne, dette ses ved

at mødrene på weekendturen delte meget med pædagogerne både om deres privatliv, deres børn og udfordringer i forhold til opdragelsen af deres børn. Det vurderes, at der i høj grad er opbygget tillid mellem forældrene og pædagogerne.

Pædagogisk guidning og vejledning i praksisfællesskaber

Hovedtese 1 peger i forlængelse af overstående afsnit på, at ved en øget kontakt og tillid øges sandsynligheden for at forældrene opsøger guidning og vejledning med pædagogerne. Dette var projektets overordnede formål, nemlig at pædagogerne kunne give forældrene guidning og vejledning i aktiviteterne. Det er dog meget blandet om forældrene søger denne guidning og vejledning. Det var få forældre, der af egen lyst opsøgte pædagogers vejledning og guide på trods af, at tilliden i høj grad var skabt.

To af mødrene på weekendturen søgte dog vejledning lidt i forhold til specifikke udfordringer. Dette er temaet for nedenstående praksisfortælling:

Praksisfortælling – guidning, vejledning og handlingsanvisning

To drenge løber frem og tilbage i stuen, der ligger en dyne på gulvet, hvor de slår kolbøtter. De taler højt og råber ofte nu er det min tur eller se mig jeg kan godt.

En mor siger til sin søn, at han skal stoppe, drengen rækker tunge og slår en kolbøtte mere. Moderen siger højt, at nu skal han stoppe og drengen løber væk. Mor går efter ham og tager fat i hans arm og siger, at nu skal han gå ned på værelset og blive der. Drengen går på værelset. Der er et højt støjniveau i stuen.

En anden mor går ind på sit værelse og sidder i sin seng og maler i en malerbog. Senere tager hun fat i en af pædagogerne og beder om en snak, når det er muligt. Senere går de en tur og moderen fortæller pædagogen, at det kan være lidt svært for hende med larmen etc.

Pædagogen og moderen får snakket igennem, hvad der er der gør det svært og hvordan hun kan være i det.

Ovenstående fortælling, som er udarbejdet på baggrund af observationerne, italesætter en af mødrene i interviewet og hun fortæller om det i forbindelse med, at vi taler om tillid, vejledning og guidning. Hun siger, at pædagogen jo kender hende så godt på alle måder, at hun derfor sagtens kunne dele, hvordan hendes udfordringer i denne situation blev lidt svære at håndtere. Hun fortæller, at samtalen med pædagogen gjorde, at hun igen kunne være med og havde fokus på det at være sammen med de andre og indgå i fællesskabet. Dette er et eksempel på, at tilliden er fundamentet for, at forældrene opsøger pædagoger til råd og vejledning.

Tillid, forventningsafstemning og formål

I tråd med ovenstående var der mange situationer, hvor forældrene opsøgte vejledning hos pædagogerne, dog træder det meget lidt frem i interviewene med forældrene, hvor der er faktisk kun en mor, der trækker det frem, som noget hun har fået med. Pædagogerne siger i interviewet, at de oplevede, at vejledning kunne være vanskeligt og forbundet med forskellige dilemmaer. Observationerne viser ligeledes, at der kan sættes endnu mere fokus på denne del af projektet og det vurderes at kunne øge effekten og virkningerne i projektet.

På weekendturen havde pædagogerne planlagt forskellige øvelser, som forældrene skulle arbejde med, som fundament for at pædagogerne kunne guide og vejlede ind i konkrete aktiviteter. Der var planlagt tre øvelser, hvor den første øvelse var på stranden om fredagen, hvor opgaven var at mødrene skulle følge deres barns spor og observerer, hvad barnet var optaget af og de skulle stille nysgerrige og interesserede spørgsmål undervejs. Anden øvelse var lørdag, hvor opgaven var at følge barnet i en leg og være deltagende og undervejs i en timeout få vejledning af en pædagog. Tredje øvelse var en forsættelse af øvelse to, hvor de skulle bruge deres erfaringer fra den tidligere øvelse. Der var altså planlagt helt konkrete og meget målrettede aktiviteter, der kunne understøtte formålet med turen. Det viste sig dog at være vanskeligt at gennemføre i praksis og derfor blev det svært at gennemføre øvelserne. Pædagogerne og mødrene havde i tråd med øvelserne inden weekendturen udarbejdet individuelle mål og udviklingsplaner, hvori der var beskrevet et fokusområde, en status, mål for næste periode og en handleplan for, hvad de ønskede, at arbejde med i weekenden. Igen er der gjort et meget målrettet og systematisk forarbejde, der kunne understøtte det guidende og vejledende arbejde i konkret praksis. Disse planer blev dog ikke trukket frem i weekenden og der blev ikke systematisk og målrettet arbejdet med dem. Pædagogerne fortæller i interviewet, at de oplevede, at det var svært at engagere mødrene.

Målrettede og systematiske indsatser var svære at sætte i spil

Der var altså forberedt målrettede og systematiske indsatser, der skulle være omdrejningspunkt for mødrenes udvikling og læring på turen og det er interessant, at kigge nærmere på, hvorfor disse faglige initiativer blev svære at sætte i spil på turen. Dette for at kunne pege på, hvad der skal til for at disse redskaber og øvelser kan komme i spil, så mødrene i endnu højere grad bliver guidet i den udvikling, der er målet for turen.

En af refleksionerne i relation hertil er, at det kan se ud til, at det ikke er nok med "bare" tillid i relationen for at vejledning og guidning søges og gives. Det kan se ud til at en grundig, tydelig og gensidig forventningsafstemning og drøftelse af, hvad forældrene bliver inviteret ind i, hvilket formål og mål, der er for det de inviteres ind i er vigtigt og måske afgørende for at kunne være mere direkte i vejledningen og guidningen.

I invitationerne til både heldagsturene og weekendturene står der følgende om guidning og vejledning: *"I er én af de udvalgte til at deltage i vores projekt. At være udvalgt giver jer muligheden for at få guidning og vejledning i forhold til de udfordringer man som forældre kan opleve i opdragelsen af sit barn"* (Invitation til weekendturen) og i invitationen til heldagsturene

står der følgende: *" At være inviteret giver jer muligheden for at få guidning og vejledning i forhold til de udfordringer man som forældre kan opleve når man skal støtte sit barn i at blive skoleparat"* (Invitation til Heldagsturene). Det betyder, at forældrene havde fået at vide, at det var et af formålet med aktiviteterne, men når jeg i interviewene spørge til, hvad forældrene mener var formålet med projektet og aktiviteterne er der mange forskellige svar. Forældrene udviser generelt usikkerhed om formålet. Følgende er eksempler på, hvad forældrene mener er formålet: *" Afslutning på børnehavetiden", " I starten troede jeg vi var inviteret fordi vi havde de der umulige børn, jeg ved godt vi har sådan en med meget krudt i, der har svært ved at høre efter, men så blev Josefine også inviteret og så måtte jeg parkere den", " Pædagogerne vil gerne give os værktøjer og se samspillet mellem os og vores børn", at børnene skal hygge sig", "At være sammen med sine børn, at lytte til sine børn, at være nærværende", "Udgangspunkt i de mål og udviklingsplaner vi har lavet og som videreførelse af familieprojektet" og "Se barnet sammen med pædagogerne".*

Citaterne viser, at forældrene er usikre på, hvad formålet er med deres deltagelse i projektet. Der er ingen af forældrene, der italesætter det at få vejledning og guidning, som værende omdrejningspunktet for deres deltagelse. Generelt taler de fleste forældre om, at det er noget med deres børn. Altså enten fordi de er i nogle udfordringer eller fordi de skal have en god og hyggelig oplevelse. Det står utydeligt frem om forældrene kender formålet med at arbejde med relationen mellem dem og deres børn. En mor taler dog om, at det handler om at være sammen med sine børn, lytte og være nærværende.

I samtaler og interviews med pædagogerne træder formålet og forventninger til forældre også utydeligt frem. De taler indledningsvist i interviewet om, at formålet er at skabe en højere grad af bevidsthed i forældregruppen i forhold til deres store betydning for deres barns trivsel, dette i tråd med forskningen. De betoner, at de ønsker, at vise forældrene konkret, hvordan man kan være sammen om noget der ikke nødvendigvis koster penge. At vise samværsformer, hvor man sammen kommer ned i gear og er optaget af barnets spor og interesser ved at f. x. at bruge skoven, natur, strand, lave bål og riste en skumfidus. Senere, da vi taler om, hvilken målgruppe projektet skal have betoner pædagogerne, at det skal være børn i storbørnsgruppen, fordi der er nogle af børnene, der kunne have brug for et boost for at blive klar til SFO og skole. Adspurgt betoner pædagogerne ikke, at det handler om det rationelle mellem forældre og børn og guidning og vejledning fra pædagogernes side ind i det relationelle. Pædagogerne peger selv i interviewet på, at det står uklart og de nok skulle have specificeret det klare ud. En tese kan i forlængelse heraf være, at idet formålet og forventningerne til forældrene træder uklart frem, kan det blive vanskeligt at guide og vejlede, da der ikke er lavet en gensidig kontrakt om, at det er det der er på spil.

I interviewet med ledelsen er de også optaget af, hvordan projektet formidles til forældrene. En af lederne taler om at spille med helt åbne kort, men at det i formidlingen bliver vanskeligt. Hun siger: *"Når vi sidder sammen har vi en helt klar plan for, hvad vi synes det er forældrene skal lære og når vi så skal ud at arbejde med forældrene, så har jeg en fornemmelse af, at så er vi ikke tydelige nok med vores kommunikation med dem. Et ord der kommer til mig er ført bag lyset og*

det kan vi godt komme til, det er vanskeligt. Der er meget på spil og min drøm er, at vi kan blive endnu bedre til det, da jeg tror det er essentielt for at projektet kan lykkes”.

Den anden leder taler i retning af, at det er svært at forvente at forældrene kender formålet på forhånd og det er vigtigt, at se de små skridt, som forældrene enten gør eller taler om. Hun siger, at der måske også er mere læring for forældrene end de har ord for. Samt at pædagogerne, der har kontakten i hverdagen med forældrene er i et dilemma i forhold til give vejledning og guidning.

Observationerne viser i tråd med det, som tidligere skrevet, at der sker guidning og vejledning i aktiviteterne på trods af at formålet var utydeligt. Forældrene udtrykker, at de har fået ny viden og nye handlemuligheder. Forældrene opsøger vejledning og pædagogerne giver også vejledning uopfordret. I toget på vej hjem fra en tur er to drenge urolige og moderen til den ene dreng spørger pædagogen om, hvad hun skal gøre. Pædagogen taler med drengene om, hvordan man kører tog og moderen kigger med. På weekendturen giver en pædagog vejledning uopfordret til en mor, da hendes dreng løber rundt i stuen og råber højt. Pædagogen siger, at det kunne være en god ide, at vise ham, hvad han ellers kan lave. Dette afviser hun dog. Det ser ud til, at den vejledning forældrene selv opsøger bliver modtaget positivt og afprøves. Hvorimod vejledning, som pædagogerne giver uopfordret ser ud til i mindre grad, at skabe genklang og afprøvning og nogle gange bliver helt afvist. En anden mor siger i interviewet følgende om pædagogens guidning: *”Jeg lærte, at jeg skal lytte lidt mere til mig selv og stole på, hvad jeg mærker. Jeg skulle være kørt hjem noget før og ikke have lyttet til det”* (Interview med mødrene). Det kan se ud til at, der hvor forældrene selv opsøger vejledningen er det lettere at handle på det og gøre det i konkret praksis.

Guidning igennem praksis

Aktiviteterne var ligeledes arrangeret med henblik på, at pædagogerne kunne vise forældrene, hvordan man kan følge børnenes interesser og være nærværende sammen om det børnene er optaget af. Der var på alle ture mange initiativer fra pædagogerne, som eksempler på, hvordan det kunne se ud. Pædagogerne særligt på weekendturen oplevede, at det kunne være svært, at få forældrene til at deltage samme med dem og børnene i de ting, der opstod på børnenes initiativer. F. x. klatrede børnene i træer og tændte bål. Her kunne det være vanskeligt at fastholde forældrene i både forberedelsen og i selv aktiviteten. Det at formålet var utydeligt kan være en årsag til, hvorfor forældrene falder ud af aktiviteterne, fordi de blandt andet tænker at børnene skal have en god oplevelse og det har de med pædagogen og i mindre grad eller slet ikke har fokus på deres relation med deres børn i aktiviteten.

Der ses dog også situationer, hvor pædagogerne i aktiviteterne guider forældrene og giver helt konkret ideer til, hvordan man kan håndtere forskellige situationer og det har rigtig god effekt. F. x. foreslår pædagoger på weekendturen, at mødrene kan lave bordkort til bordet og det griber en mor og hun inddrager børnene i at klippe og tegne på bordkortene. En pædagog sætter sig med et barn og leger med playmobil og to mødre sætter sig ved siden af og bliver engageret i aktiviteten.

7.2 Opsamlende perspektiver

Tillid er fra forældrenes perspektiv i dette projekt blandt andet de små snakke i hverdagen om børnene, at pædagogerne ser alle børn, det at føle sig god nok, at kunne tale og blive lyttet til i

forhold til ting, der kunne ønsket anderledes, at pædagogerne er interesseret og engageret i deres børn og familien.

Det ser ud til, at det at have en funktion, hvor en medarbejder ikke er fast tilknyttet en stue, men arbejder på tværs med de familier og børn, der er i særlige udfordringer understøtter forældrenes tillid og relation til institutionen.

Der er arbejdet på mange forskellige måder i projektet i forhold til at skabe tilliden, kontakten og relationen til og med forældrene. Der er gennemført fire heldagsture og en weekendkoloni, hvor rammerne er sat til at kunne arbejde med tillid, kontakt og relationer til familierne. Så målet om, at der skulle være iværksat og gennemført aktiviteter, der kunne øge kontakten og tilliden til familier må i grad siges at være opnået. Tilliden betyder også i tråd med hovedantagelse, at der er et fundament for guidning og vejledning og dette gør forældrene også brug af. Dog kan usikkerheden omkring mål og formål komme til at spænde lidt ben for denne guidning og vejledning.

8. Konkrete handlinger og reflektive processer

Den anden hovedantagelse i projektet er at etablere en pædagogisk platform, hvor en gruppe familier i særlige udfordringer mødes og gennemføre aktiviteter sammen børn, forældre og pædagoger, hvor tesen er at virkningen gerne skal være, at forældrene igennem konkrete handlinger sammen med pædagogerne og efterfølgende refleksioner får øje på alternative handle-mønstre og som afprøves.

Nogle af forældrene i projektet har fået øje på nye handle-muligheder. Flere forældre taler frem, at deltagelsen i aktiviteterne har betydet, at de har fået øje på, at deres børn har langt flere kompetencer end de var klar over inden projektet. Dette har de fået øje på ved at se deres børn i konkrete aktiviteter med de andre børn og pædagogerne. Nogle forældre beskriver, hvordan de har fået øje på, at deres børn er langt mere selvstændige end de som forældre ser eller giver plads til i hverdagen. De har fået ny viden om deres børn, som mange af dem aktiv bruger i hverdagen efter projektets ophør. En forælder fortæller også, at han har set, at hans datter godt kan lytte efter og hun faktisk er god til det. Her får han en ny fortælling om sit barn, som måske udfordrer den dominerende fortælling om, at hans barn ikke kan høre efter. Her kunne det dog være virksomt, hvis pædagogerne gennem guidning og vejledning kunne understøtte, at den nye viden og fortælling kunne smitte af på forældrenes forståelse og relation til eget barn. Denne bevægelse komme ikke nødvendigvis af sig selv, her ville guidning og fælles refleksion med pædagogerne i højere grad kunne understøtte, at forældrene kunne få øje på, hvordan han kan arbejde med det. Han konkludere, at det kan hun så åbenbart i relationen til andre end ham.

I projektbeskrivelsen fremgår det, at der skal afholdes reflektive værksteder efter turene. Disse værksteder er ikke blevet afholdt og der kan fremadrettet arbejdes videre med, hvordan der systematisk kan arbejdes med at skabe processer, der sætter refleksioner i gang i forhold til både børn og forældre.

Der er dog arbejdet med at skabe refleksioner i en mindre grad end at afholde refleksionsværksteder. Efter turene på Nationalmuseet fik alle børn en piccollager med billeder fra turen, hvor de var sammen med deres kammerater og billeder hvor de var sammen med deres mor eller far. De Piccollager fik de med hjem således at de sammen med deres mor eller far kunne genskabe og mindes turen. Tanken var også, at det kunne sætte en sprog- og en refleksionsproces i gang mellem barn og forældre hjemme. Tanken var også at "fortykke" de gode historier mellem forældre og barn. Blandt andet var der en dreng, som var meget stolt af at ham og hans mor havde fægtet. Han fortalte om det hver dag i børnehaven, når de spiste frokost. Pædagogerne fortalte mor om det hver gang de fik lejlighed til det, " at hendes dreng var så glad for at hans mor havde fægtet med ham og at han fortalte sine kammerater om det hver dag og at han yderligere fortalte sine venner at hans mor var god til at fægte". Mor blev glad hver gang det blev nævnt.

Der blev også tegnet med nogle af børnene efter turene. Der var en dreng, der tegnede en tegning sammen med en af pædagogerne efter turen til Nationalmuseet. Drengen var meget optaget at tegne "en bro" hvor børnene havde hejst spande op og ned inde på børnemuseet sammen med et par fædre. Men drengen tegnende talte han med pædagogen om hvordan det havde været for

ham at være på tur med sin mor og sine kammerater.

Disse forskellige greb til eftertanke og refleksion kan der med stor gevinst arbejdes systematisk med i det videre arbejde.

8.1 Opsamlende perspektiver

Igennem deltagelse i de forskellige aktiviteter er der sket refleksive processer for en stor del af forældrene og de har fået ny viden og ny handlingsmuligheder. Der kunne dog godt arbejdes mere systematisk og målrettet med, at øge disse refleksioner for alle forældre, samt understøtte forældrene i at omsætte den nye viden og refleksionerne til nye handlingsmuligheder.

9. Natur- og kulturelle aktiviteter

Den tredje hovedantagelse i projektet går på at øge børn og forældres indsigt i og erfaring med at bruge de natur- og kulturelle tilbud og arrangementer der findes, både i og udenfor Albertslund. Den ønskede virkning er, at forældre og børn får kendskab til, hvilke tilbud de kan anvende, som fælles tredje i arbejdet med deres barn – forældre relation og samtidig bliver en del af et fællesskab i lokalmiljøet.

De natur- og kulturelle tilbud projektet introducerede forældre for var Nationalmuseet, Herstedhøje og Hønsingelyng. Alle tilbud har givet forældrene gode oplevelser og de giver mange eksempler på deres oplevelse af stederne.

På nationalmuseet taler især fædrene meget om, at det var rammerne, der gav dem mulighed for at være sammen med deres børn og deres kammerater og at det var betydningsfuldt for både dem og børnene. De taler om særligt to aktiviteter. Den ene aktivitet var et værksted, hvor børnene lavede mad til forældrene. En far siger følgende: *"Børnene lavede mad og de skulle servere mad for os. Der var bålsted og tallerkener. Vi måtte ikke noget, det var børnene der styrede hvad der skete og hvordan. Det kunne børnene rigtig godt lide"* (Interview med fædrene).

Den anden aktivitet beskrives af fædrene, som et sted, hvor der var et hejseværk, hvor den ene far hjalp børnene med at hejse ting op og ned og han taler om at aktiviteten involverede alle børn også de børn, der ikke var så meget med.

Det andet tilbud var Herstedhøje og der var stor begejstring fra forældrene for disse ture og dette tilbud. Det fremhæves både, at der var koblet en naturvejleder på den ene af de to ture og nogle forældre betoner vigtigheden i, at de har fået viden om stedet og denne viden har for en forældres vedkomne betyder, at han efterfølgende har været på hjemmesiden og pt. er i gang med at arrangere en tur for hele familien til Herstedhøje. Der var ligeledes en pædagog, der også havde givet noget viden om stedet på forhånd til et hold forældre og denne samtale betød, at forældrene på trods af lidt modstand faktisk gerne ville med på turen. Det betones ligeledes fra forældrenes side, at naturen er en god ramme for fællesskabet, det at lave bål, spise madpakker og lege forskellige lege på Herstedhøje har været med til at skabe et fællesskab mellem de forældre der var med. Forældrene har haft en rigtig god oplevelse med turene til Herstedhøje og de familier der ikke kendte stedet på forhånd er meget begejstret og ønsker at vende tilbage.

Weekendturen til Hønsingelyng italesættes ikke af forældrene, som et sted de vil vende tilbage. Forældrenes pointer i forhold til stedet er dog, at det er væsentligt og afgørende for børnene, at det er det sted, hvor de har været eller skal på koloni med børnehaven. Så stedet er børnenes hjemmebane og det er noget de stolte viser frem til deres mødre.

10. Succeser og dilemmaer

I dette afsnit foldes succeser og dilemmaer ud på tværs af de tre hovedantagelse.

10.1 Succeser fra et børne- forældre- og pædagogisk perspektiv

Projektet opleves at have været en kæmpe succes fra både et børne- forældre og pædagogisk perspektiv. Der er planlagt og gennemført aktiviteter, der har understøttet kontakt, nærvær og det relationelle mellem børn, forældre og pædagoger,

Børnene har fået gode oplevelser sammen med både deres forældre og pædagoger. De har fået mulighed og rammer for at vise deres forældre brudstykker fra deres hverdag med deres voksne og kammerater. Børnene har efterfølgende talt med pædagogerne om specifikke episoder fra de aktiviteter de har deltaget i. Særlig stærkt står en drengs udtalelse om, at han på Nationalmuseet fægtede sammen med mor, det talte han frem som meget betydningsfuldt. Forældrene taler frem, at deres børn har været stolte over at vise deres hverdag frem og være dem, der har været styrende for samværet med forældrene.

Forældrene ønsker mange flere ture af samme slags. De synes det har været berigende og lærerigt, at se deres børn sammen med både deres kammerater og pædagogerne. De oplever, at have fået ny viden om deres barn ved at deltage sammen i aktiviteterne. Særligt tales det frem fra flere forældrene, at de er blevet opmærksomme på, at deres børn har langt flere kompetencer end de som forældrene har set hjemme. Blandt andet i forhold til at være selvstændig f. x. at kunne tage tøj på, høre efter og modighed i at turde aktiviteter. Denne viden har gjort efterfølgende, at nogle forældre giver mere plads til, at børnene selv skal og kan rutiner i hverdagen. Forældrene udtrykker stor glæde ved at have set deres børn i en anden kontekst.

Pædagogerne har set, at børnene er meget stolte over deres forældre, når de deltager aktivt i de aktiviteter, de er planlagt. F. x. at fægte med svær eller at være med til at lave snobrød etc. Dette taler ind i Børneråddets analyse (2017), hvor børnene peger på, at de aldrig laver sjov med deres forældre. Det har aktiviteterne i projektet sat i spil og børnene udtrykker både under aktiviteterne og efterfølgende stor glæde ved at være sammen med deres forældre i konkrete aktiviteter, der rammesatte samspillet mellem børnene og deres forældre.

Det er også en stor succes, at alle aktiviteter er gennemført undtagen en og pædagogerne har ligeledes særligt på weekendturen fået en bredere viden om børnenes kontekst og denne viden er brugbar i det daglige arbejde med at understøtte børnenes trivsel og udvikling.

Fællesskabende måltider og aktiviteter

Der er flere forældre, der peger på, at der hvor de har deltaget aktivt i fællesskabet sammen med deres børn, er i de indsatser der har lagt op til at gøre noget sammen. F. x. det at spille fodbold på Herstedhøje bragte fædrene sammen. Både pædagogerne og forældrene fortæller fra turen på Herstedhøje også hvordan familiernes medbragte mad skabte samhørighed og fællesskab. En pædagog siger følgende: *"Familierne havde virkelig gjort meget ud af maden. De kom med mad til fælles buffet, så kunne man bare spise sammen. Vi kom der med vores flade madpakker, de kom med buffet. Der var interesse for at dele, det blev budt rundt til alle"*

Forældrene breder denne erfaring ud til arrangementer i institutionen, hvor deres oplevelse er, at når de kommer med hver deres mad, så spiser de også ofte for sig selv, men det at bringe noget

mad til et fælles bord skaber fællesskaber omkring maden. Dette er i tråd med, at projektet ønsker, at understøtte familiers adgang til aktiv deltagelse i fællesskaberne, der kan bringe dem erfaringer med hverdagslivet, som afgørende faktor i forhold til, at et mål for projektet er at bryde den negative sociale arv.

10.2 Dilemmaer og udfordringer

Der opleves stor tillid mellem pædagogerne og forældrene. Det kan dog se ud til, at der kan opstå et dilemma i forhold til at bevare den tillid og den gode relation i forhold til at skulle guide og vejlede forældrene undersvejs. Der ses mindre guidning af forældrene og det opleves også lidt svært for pædagogerne at få forældrene involveret og engageret der hvor pædagogerne indgår i relation med børnene. Der kan se ud til, at der nogle gange kan opstå et dilemma mellem at bevare tilliden og den gode relation og at skulle guide forældrene til at gøre noget anderledes med deres barn. Dog tyder det på, ud fra interviewene, at det mest er noget pædagogerne er optaget af. Forældrene italesætter ikke, at de oplever pædagogernes vejledning, som ødelæggende for relationen. Tværtimod siger en mor følgende: *” De er også gode til at vejlede, hvis jeg har været helt oppe at køre. Hvis de f. x. er kommet med nogle råd, hvor jeg bliver lidt oprørt, så kommer de tilbage og spørger om man er okay og så kan vi snakke om det. De efterlader ikke nogen løse ender, de giver gerne tid og så tager de fat i en og tilliden bliver ved med at være der.”* (Interview med mødrene).

Altså ser det ud til fra et forældreperspektiv, at vejledning og tillid kan gå hånd i hånd, det væsentlige er, at de følger op og lytter til forældrenes perspektiv. Den samme mor giver mange eksempler på, hvordan hun efter weekendturen har fået meget ny viden om sit barn blandt andet ved at se barnet i samspil med pædagogerne og de andre børn og hvor hun har taget den viden med hjem og nu gør noget andet i forhold til at sætter drengens mange kompetencer i spil på en anden måde. F. x. i forhold til selv at tage tøj på.

Dilemmaet imellem tillid og vejledning er også noget pædagogerne er optaget af, en af pædagogerne siger sådan: *”Det har været godt at være på tur med forældrene, så de også kan opleve at jeg er menneskelig. Nogen gang føler jeg kun jeg retter på dem”* (Interview med pædagogerne).

Rekruttering af familier til projektet

Pædagogerne beskriver, at de oplever, det har været svært at rekruttere familier, der ønskede at være en del af projektet. De peger på, at der skal meget god tid til at arbejde på, at få familierne til at ville deltage i projektet og pædagogerne vurderer, at det er afgørende at familierne er frivillige og ønsker, at være en del af projektet. Som tidligere skrevet er den store tillid mellem pædagoger og forældre skabt igennem mange år og den tillid ser ud til, at være understøttende i rekrutteringen af familien til projektet. Pædagogerne har til den ugentlige forældre kaffe igennem lang tid talt med forældrene om projektet og involveret dem ved at spørge til deres ideer og tanker. Dette har været med til at skabe interesse og nysgerrighed i forhold til deltagelse i projektet og måske også være med til, at det ikke er så farligt at være med, hvilket er en faktor, der i høj grad beskrives af forældrene som værende afgørende for deres deltagelse.

De peger på, at der skal inviteres langt flere forældre til at deltage i forældremødet, så mange får tilbuddet og viden om, hvad projektet handler om. Derefter kan man sortere efter, hvem der ønsker og ikke ønsker at deltage. Både forældre og pædagoger peger ligeledes på, at målgruppen i projektet skal være børn, der lige er startet i børnehaven. De skal være yngre end målgruppen var i dette projekt, dette for at den viden, der opnås igennem projektet kan bruges efterfølgende i hverdagen i samarbejde mellem pædagoger og forældre.

Forældremøderne

Der er afholdt to forældremøder. Det første forældremøde blev afholdt i et stort fællesrum og pædagogerne oplevede det, som meget svært at fastholde forældrenes opmærksomhed på grund af forstyrrelser i rummet og de oplevede at forældrene i høj grad var optaget af det praktiske i forhold til datoer for turene og om det var muligt at flytte rundt etc. Det andet forældremøde blev arrangeret anderledes med baggrund af erfaringerne fra det første. De var i et lille afgrænset rum, hvor der var rum til at forældrene kunne lytte efter. Pædagogen gav et lille oplæg blandt andet med udgangspunkt i Børnerådets rapport, hvor forskellige børn udtaler sig om deres ønsker til deres forældre, i Bent Madsens omsorgsmodel og forskellige forskningsresultater. Børnenes konkrete udsagn var meget genkendelige for forældrene og det gav derfor mening for dem, hvilket gjorde at de koblede sig på og var engagerede.

11. Betydningsfulde rammer og betingelser for projektet

I praksis er det pædagogiske arbejde funderet i eller omsluttet af flere forskellige omstændigheder og betingelser, som har afgørende betydning for det konkrete udtryk og resultaterne i praksis. Set i et virkningsevalueringsperspektiv er det vigtigt at identificere og beskrive de forhold og betingelser, der har betydning for, at programteorien virker eller ikke virker, og derfor vil de væsentligste elementer blive skitseret i dette afsnit

11.1 Menneskesynet i Lindegården

Det pædagogiske arbejde i Lindegården bygger som skrevet tidligere på et menneskesyn, der er kendetegnet ved at forstå og møde mennesker på deres egne præmisser, hvor der er fokus på menneskets ressourcer, der forandre sig gennem vækst og samspil. Dette menneskesyn gennemsyre Lindegårdens pædagogik og møde med både børn, forældre og kollegaer og er fundamentet i den ledelsesmæssige styring. Dette er en betydningsfuld ramme og betingelse for projektet, som er fundamentet for at forældrene vil deltage i projektet og at der er så høj grad af tillid og åbenhed mellem pædagoger og forældre. På den anden side kan menneskesynet, forståelsen og tilgangen komme til at udfordre pædagogerne i samspillet med forældrene igennem vejledning og guidning at sætte fokus på det de skal arbejde med, fordi pædagogerne kan være bange for at tilliden mindskes i takt med vejledningen.

11.2 Den forberedte strategi

Pædagogerne og ledelsen peger på, at et projekt som "Forældres betydning for deres barns trivsel og udvikling" kræver meget forberedelse. Forberedelse i forhold til at drøfte aktiviteter, målgruppe, formål, mål og processer grundigt igennem. Evalueringen har peget på, at det er afgørende, at der er et klart formål og at formålet er kendt af alle både pædagoger og forældre.

Dette kræver indledende mange drøftelser og refleksioner, som munder ud i et klart formål og en strategi for, arbejdet med at rekruttere familier og afstemning af forventninger og formål med familien. Det er afgørende, at der er sat tid af til denne forberedelsesfase, som er fundamentet for at arbejdet er på plads. Forberedelse og de mange erfaringerne pædagogerne har fået igennem dette projektet, skal sættes i spil i det kommende arbejde i forhold til at aktiviteterne i høj grad målrettes og systematiseres, så pædagogerne i aktiviteterne er helt klare på egen rolle og har gjort sig refleksioner over forskellige situationer og hvordan de får guidet og vejledt forældrene bedst muligt, samt hvordan de både under og efter skaber processer, hvor forældrene inviteres ind i fælles refleksioner over, hvordan deres nye viden kan omsættes til konkret handling i relation til barnet i hverdagen.

11.3 Erfarne og kvalificerede pædagoger

Pædagogerne der er tilknyttet projektet har en efteruddannelse indenfor familiearbejde og/eller mange års erfaring med familier i udsatte positioner. Det betyder dog ikke, at de altid lige ved, hvad der virker i de konkrete situationer med familierne. Som en af pædagogerne fortæller i interviewet, så er der mange situationer under de forskellige aktiviteter pædagogerne ikke havde forudset og ikke havde erfaring med. Det er nødvendigt og afgørende, at pædagogerne er meget fleksible i det pædagogiske arbejde, fordi det er meget uforudsigeligt, ofte kan noget der virker på et tidspunkt med en forældre, slet ikke fungere på et andet tidspunkt eller i forhold til en anden forældre. Arbejdet kræver fleksible løsninger og handlinger, der opfindes undervejs. Derfor er det afgørende, at pædagogerne løbende deler deres erfaringer og oplevelser med hinanden, og at de løbende får supervision og sparring med hinanden og evt. en ekstern part, der kan understøtte dette arbejde. Dette var ikke tænkt ind i projektet på forhånd, men undervejs i projektet blev behovet tydeligt og pædagogerne fik supervision af familiehuset. Pædagogerne udtrykker behov for langt mere af dette både før, under og efter projektet. Supervisionen kan ligeledes være understøttende i forhold til at skabe refleksioner over balancen mellem tillid og det at arbejde med guidning og vejledning af familiernes udviklingspunkter.

Ledelsen peger på, at en afgørende kompetence er, at pædagogerne har en sikkerhed i sig selv fagligt, samt lysten til at støtte, guide og vejlede andre mennesker, altså lyst til voksenvejledning og læring. Det kræver en veludviklet relationskompetence, samt at turde og have mod til at skulle ind og tale om og gå forrest, samt at træde ind i nogle andres liv.

Generelt er en afgørende omstændighed for, at det pædagogiske arbejde med familierne virker, at de ansatte pædagoger har stor faglig viden om målgruppen og det pædagogiske arbejde, der arbejdes med. Det er altså en væsentlig betingelse, at pædagogerne er kvalificerede qua uddannelsen, erfaring og løbende supervision af den pædagogiske praksis, samt at den daglige ledelse har øje for disse faktorer.

12. Pejlemærker for det fremtidige forældresamarbejde

Som det er beskrevet i afsnit seks, så var projektet funderet i nyeste viden og forskning, som peger på fire byggesten, som fundament for samarbejdet mellem forældre og dagtilbud, nemlig opbygning af tillid mellem forældre og personale, et ressourcefuldt møde med udveksling af viden

om barnet, forældres medindflydelse baseret på en forståelse for det pædagogiske arbejde og en løbende forventningsafstemning om samarbejdet (Projektbeskrivelse, 2017). Dette var sammen med pejlemærkerne i programteorien projektets forståelse af det gode forældresamarbejde, der kan være med til understøtte, at nogle børn kan bryde den sociale negative arv.

Evalueringen dokumenterer, at disse fire grundsten er afgørende og har været omdrejningspunktet i projektet, samt at forældrene peger på dem som essentielle for at forældresamarbejdet lykkedes. Projektet bekræfter og dokumentere således betydningen af disse byggesten og udfolder også undervejs mere konkret, hvordan disse fire byggesten udfolder sig i den konkrete socialpædagogiske praksis i relation til et udvidet forældresamarbejde. Evalueringen havde en ambition om at udmønte sig i et forsigtigt forsøg med at opstille nogle pejlemærker, som et bud på en høj kvalitet i Lindegårdens pædagogiske praksis i et udvidet forældresamarbejde i forbindelse med projektets formål, mål og konkrete indsatser.

Pejlemærker for organiseringen og rammerne

- Tydelighed om formålet og forventninger
- Sætte realistiske og små mål
- Holde ambitionsniveauet realistisk
- Tæt og løbende opfølgning både i forhold til forældrene og den pædagogiske indsats
- Løbende dokumentation
- Ressourcer – pædagogerne skal kunne have fuld fokus på projektet
- Supervision før, under og efter
- Grundig forberedende strategi. Der skal lægges en fuld plan inden projektstart
- God tid til forberedelse og udførelse

Pejlemærker for pædagogernes kompetencer

- Klar til at eksperimentere og turde træde ud i et ukendt terræn og gøre noget der på forhånd ikke er planlagt
- Mod til at være rollemodeller
- Efteruddannelse af pædagogerne – gerne som familievejleder
- Pædagogerne skal have åbenhed for kritik
- Tro på familiernes ressourcer
- Finde veje sammen med forældrene
- Pædagogerne skal være fleksible
- Åbne for forskelligheder
- Have kompetencer mod og lyst til at vejlede voksne og være rollemodeller i aktiviteterne

Pejlemærker for målgruppen

- Målgruppen de mindste børnehavebørn
- Ved opstart i institutionen gøre det tydeligt for forældrene, at Lindegården arbejder med forældresamarbejdet på den måde de gør
- Blandet gruppe af familier – lære af hinanden

Pejlemærker for indholdet

- Ture i nærmiljøet
- Fællesskabende aktiviteter
- Kulturelle aktiviteter og lege, hvor forældrene kan byde ind.

13. Afsluttende perspektiver

Denne evaluering har valgt at fokusere på de tre niveauer, som den pædagogiske indsats relaterer sig til – den pædagogiske praksis i relation til barnet, i relation til forældrene og organiseringen af den pædagogiske praksis. Disse tre elementer er blevet analyseret med afsæt i modellen for virkningsevaluering, som har til formål dels at efterprøve, om programteorien for den pædagogiske indsats virker og dels at undersøge omstændighederne, der skal være til stede for at den virker.

Dataindsamlingen viser overordnet, at indsatserne er gennemført på trods af meget kort tid. Ledelsen udtrykker stolthed over at det er lykkedes og pædagogerne udtrykker faglig stolthed over at have gennemført projektet. Forældrene er meget tilfredse med indsatserne i projektet og giver udtryk for at indsatserne for dem er en succes og virker efter hensigten. Dog er hensigten uklar. Børnene fortæller og viser glæde over de aktiviteterne de har deltaget i.

Som det fremgår af det foregående, er hensigten med den pædagogiske indsats at øge kontakten og tilliden til forældrene, for derigennem at øge muligheden og efterspørgslen af vejledning og guidning. Evalueringen dokumenterer, der er en meget høj grad af kontakt og tillid mellem forældre og pædagoger, hvilket understøtter det daglige samarbejde og til en vis grad sætter vejledning og guidning i spil mellem pædagoger og forældre, der er dog stadig et stort muligheds- og udviklingsrum for at øge graden af vejledning, guidning og refleksive processer i samarbejdet med familierne i den pædagogiske praksis.

14. Litteratur

Børnerådet (2017). *De yngstes perspektiv på balancen mellem familie- og arbejdsliv.*

K.E. Petersen (2008). *Daginstitutionens betydning for udsatte børn – en forskningsoversigt.*

K.E. Petersen (2012). *Daginstitutionens betydning for udsatte børn og deres familier i ghetto-lignende boligområder.*

Kommunernes Landsforening (2012). *Aktive forældre gør en forskel.* I det gode Børneliv.

M.R. Larsen (2011). *Forældresamarbejde: Dilemmaer og Betingelser*

M.R. Larsen (2014) *Børnefællesskaber i den pædagogiske praksis.* I: VERA: Tidsskrift for pædagoger nr. 29

Phil, M. Dalskov & Jensen, T. Lund. *Færre bryder den sociale arv i Danmark.* 2015

Socialministeriet (2010). *Bedre kvalitet i dagtilbud.*